

18

23

DISPVATIO

De

*Aphorismo 22. Sectionis 1. Hippocratis oc-
casionem tempus utilis purgationis
& docente,*

QUAM

Sub Præsidio Viri Excellentissimi,

**Dn. ERNESTI HETTEN-
BACHII, PHILOS. ET MED. DO-
ctoris, & Profefs. P. Medicæq; Facul-
tatis Senioris.**

Examinandam proponit,

M. Joachimus Köppe,
Magdeburgensis Saxo.

In Auditorio Medicorum 5. Maij.

WITBERGÆ,

Typis Martini Henckelij, Anno Christi 1609.

A D

Ornatissimum ac doctissimum virum,
J O A C H I M U M K Ö P P E N,
*Philosophia Magistrum, Medicinae
Candidatum.*

LOACHIME, non novum Albicollinae
scholae,
Parumve spectatum haecenus, sed jam ferè
Bilustre nomen, imò veriùs decus;
Virtutum quàm decora ea ipsa debiti
Maectare possim laudibus praconij,
Qua Medica, qua Philosophares! sed nil opus
Face est, mero quum sol nitet meridie.
Alius tenebras in oculis qui fors geris,
Hoc sis age, & considera has mihi theses:
Aut potiùs aures aperi, & operam in publico
Da disputanti, & protinus mecum haec dabis:
Musea gens ut plurimum haud novit aliud,
Eluere quàm bonis crumenam laminis:
At ille ritè ut corporis purgat mala?

Adamus Theod. Adami F. Siberus,
Orat. P.

DISPUTATIO

De

Aphorismo 22. Sectionis I. Hippocratis.

T H E S I S I.

Næ præclarum est illud Xenophontis: ἔδειν ἕτως ὅτε εὐχρηστον, ὅτε καλὸν αἰ θρώπις, ὡς ἡ τάξις. Et licet hoc tam in communi vitâ, quàm Politiâ locum sibi vendicet: non minus tamen, immò maximè in Medicina, quæ non, minimâ cum prudentia Politicâ convenientiam & analogiam obtinet, & utile & fructuosum:

immò perquam necessarium, quod inculcetur, statuendum est.

II.

Nam tritum usiq; receptum est, Medicum naturæ ministrum esse, nihilq; sine ipsius ope efficere valere: Illam autem ἔδειν ἀτακτον, sed potius αἰτίαν πᾶσι τάξεως: maximè itaq; conveniens & æquum esse à Medico quoq; ordinem observari, quis est, qui non concludat?

Aristot. 8. Physic. t. 15.

III.

Non solum verò pro parte diæteticâ, Medicus obnixè prospiciet, ut ægrū sive neutrū, exercitio, cibo & potu regat, ejusq; naturam ita dirigat, ut vires fervet & augeat, quæ in-

Arist. Pro-
bl. 38, S. 19.

4. de tuen-
da sanitate
c. 5.

ordinatè vivendo & agendo depravantur, atq; à statu di-
moventur: sed etiam & quàm maximè in ipsa Pharmaciâ,
morborumq; præsentium curatione, ut ordinem sibi com-
mendatum habeat, ipsius naturæ ratio, quæ principalis
morborum curatrix, ordineq; ubiq; suaviter afficitur, po-
stulat & requirit.

IV.

In hunc sensum Medicorum princeps & venerandus
senex Hippocrates, ab ipsa quasi naturâ in theatrum Medi-
cum productus Aphorismum, quem nunc proponimus,
scripsit & confecit: *πέποινα φαρμακείων ἢ κινέων, μὴ ὡμὰς, μηδὲ
ἐν δειχῆσιν, ἢν μὴ ὀργᾶ; τὰ δὲ πλεῖστα ἐστὶν ὀργᾶς.* Hunc ipsum
Aphorismum Galenus oraculi titulo insignire non est veri-
tus, propter insignem, quem medentibus processum, ma-
gnumq; quod ægris solatium adfert. Nos propter summâ,
quam in se continet doctrinam, pro disputatione, illum
proponere, quæ dubia & obscura explicare, publicoq; exa-
mini subicere volumus.

V.

Totius Aphorismi summa breviter primò enarrabi-
tur: Postquam Hippocrates Aphorismis præcedentibus o-
stendit, quæ medicamentis purganda, videlicet illa, quæ vel
omninò non vel imperfectè à natura superari, judicarique
possunt: quæ missa faciendâ, videlicet ea, quæ integrè per-
fecteq; judicantur, judicataq; sunt: Et per quas vias sin-
gula commodè educenda: ne quis præcipiti iudicio astu-
ans nimis immaturè concluderet; omnem cacochymiam,
quæ à natura planè vinci non potest, medicamento per de-
bitas vias purgandam, nec ullum cacochymum aliter tra-
ctandum insulse iudicet, summo artificio prioribus hunc
attexuit, quo accommodatum tempus, certa q; cacochy-
miæ accidentia describeret, quibus præsentibus purgare &
move-

move-

movere, quibus verò minimè liceret, nulliusq; artis etiam certissimæ quodlibet præceptum planè catholicum esse, vel hoc exemplo dilucidum redderet.

VI.

Sunt autem illa cacochymia accidentia triplicia: 1. *πέπναι*. 2. *ώμας*. 3. *όργανα*, quæ sigillatim nobis explicanda, quæque singulis pro cuiusq; naturâ debeantur elucidanda veniunt, ipso Aphorismo ordinem monstrante.

VII.

τὰ πέπναι sunt quæcunque *πέψις* perfectionem suam sunt adeptæ. Est enim juxta Aristotelem *πέψις τελείωσις ὑπὸ τῆ φυσικῆς ἢ οἰκείας θερμῆς ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν. Ταῦτά δ' ἐστὶν ἢ οἰκεία ἐκάστῳ ὕλη.*

Arist. 4. Meteoron, c. 2.

VIII.

Illam *πέψιν* generaliter sumtam, notandum est Aristotelem quadrifariam divisisse; videlicet in *πέψιν* propriè dictam *πέπναισιν ἔψησιν & ὄπησιν*. *πέψιν* propriè dictam distinguit Philosophus à ceteris coctionis speciebus ratione finis, quando his verbis pergit: *τὸ τέλος τῆς μὲν ἢ φύσις ἐστὶ. φύσις δὲ ἢν λέγομεν ὡς εἶδ' ἢ ἔσιαν*. Quod ipsum eleganter expressit explicuitq; Capivaccius propriè dictam coctionem sic definiens: Est perfectio alimenti familiaris oppositi, à calore tum naturali tum proprio, ut partes animatæ nutriantur.

In Scholis Aphorismorū Hipp. 32.

IX.

Quâ definitione Aristotelis mens rectè & apertè declarata est. Etsi enim coctio, quatenus coctio, & per se, nullâ substantiam producere potest: sed duntaxat qualitatatum & temperiei est perfectio & absolutio, quod Arist. per *ἀλλοίωσιν τῶν πεπιωμένων* reddidit: tamen illius coctionis, quâ cibus efficitur chylus, chylus sanguis, sanguis tandem ulterius ratione suarum qualitatatum ita mutatur & afficitur,

ut in substantiam corporis exhausti transire queat, atque ita satis idoneum aptumq; animæ instrumentum, veluti materia formæ se præbere possit, ultimus finis, quia essentialiale aliquod principium respiciat, videlicet ipsius formæ animalis cum humore nutriente unionem, ad edendas operationes animales, vitales & naturales, rectè dixisse Philosophus existimandus est, ejusmodi coctionis finem esse *Φύσιν εἶδος & ἕσταν*, quo fine à cæteris coctionis speciebus distingui videtur.

X.

Quæ enim præter illam, propriè dictam coctionem enumerantur species non ἕσταν: sed *ὑποκείμενην εἰς μόρφωσιν ὅταν τοῖονδὶ γένηται ἢ τοσονδὶ τὸ ὑγρον* finem habent propositum; nimirum *πέπαισις* est seminis & qualitatatum in semine ejusmodi perfectio, quâ præsentè facile simile ex semine generari potest: *ἔψησις* verò, quâ indeterminatum in humore existens humido calore perficitur: *ὄπτησις* deniq; quâ humor in sicco abundans, à calore sicco absumitur & temperatur.

XI.

Harum coctionis specierum, licet non specie seu univocè & exactè secundum modò datas definitiones, quæ ita confectæ ut vulgò notiora magis respicerent, tamen ratione analogiæ & similitudinis singulis aliquid in nostro corpore respondet, ita ut proportione respondeat aliud maturationi, aliud elixationi, aliud assationi: & quatenus hæc à calore proprio, & animæ vegetativæ imperio rectè obediunt, sive in humoribus alimenticijs, sive excrementicijs peraguntur, & ad conservationem totius animalis perficiuntur, à naturali calore proprio concoqui dicuntur, quacunq; concoctionis specie hoc accidat: Sin verò minus, id est, si non rectè calore proprio, qui semper regimini animæ vege-

mæ vegetativæ paret, regulantur, non coctiones: sed his contrariæ ἀμψίας dicendæ sunt, siue in humoribus nutritioni aptis, siue excrementis, siue elixationes, siue assationes, maturatio verò semper præsupponit se regentem animam mediante calore proprio, eiq; opponitur immaturitas.

XII.

Excrementicij itaq; humores, & illi, qui à iusta, quæ corpori dicata est, moderatione discedunt, si à proprio calore ita continentur, & imperio ipsius subjecti ita elaborantur, ut elaborati & à natura domiti, sint suo modo utiles ad Individui conservationem, id est, si ad perfectiorem & corpori nutriendo idoneam qualitatem reduci non possint, saltem animæ imperio, quod eos ad excretionem impellit, seu expultrici animæ facultati pareant, cui aliàs non domitis qualitatibus resisterent, ut minus naturæ commo- do expelli possent, Medicis habentur cocti.

XIII.

Hinc pituitam, lac, semen, urinas, egestionem, omniaq; superflua & excrementicia, si caliditatem propriam humido dominari indicant, cocta dicimus: ad quem censum referimus etiam omnes humores, qui in corpore, alicujus morbi causam vel antecedentem vel continentem se præbere possunt, in venis vel alibi putrescentes; vel putridi corruptiq;, vel in tumoribus & tuberculis existentes, quos si à natura domitos & ad excretionem paratos videmus, coctos pronunciamus.

XIV.

Hic duplex à dissentientibus Medicis movetur quæstio: Prima: Ad quam coctionis speciem ejusmodi peccantium humorum elaboratio referri posset? Ubi aliqui responderunt ad elixationem hisce rationibus utentes:
1. Ut per elixationem indefinitum humidum concoquitur à calore

*Planerus
m. m. c. 20.*

à calore externo ipsius ignis: sic indefinitum illud, natura sicut coquus nativo suo calore elixat & concoquit: 2. Ur res, quæ elixantur, erudum aliquod aëreum, aqueum, flatuosum, viscosum, vel acre elixatione deponunt: ita quoq; quod in humoribus crudis exuperat, vitiosum coctione deponitur.

XV.

Alij verò magis maturationi similem esse statuunt, quibus & nobis hac vice suffragari est animus. Etsi enim humores vitiosi non ut fructus maturescunt, ut nimirum semen ad similis procreationem depromant: tamen quia Galen. & alij veteriores Medici hoc usi sunt termino, majoremq; convenientiam cum maturatione quàm alijs speciebus habeat, quippe interno naturæ calore, non externo, qualem coquus administrat, perficitur, & non secus ac fructus ut à toto maturi excernantur, ejusmodi humores elaborantur; propter viciniore has proprietates, meritò magis maturationem dicendam existimamus.

XVI.

Altera est: Utrum pus viâ putrefactionis, an verò concoctionis generetur? Ubi nonnullis placet viam putrefactionis eligere sequentibus innixi rationibus: 1. Quia Galenus dicit carnes contusas cæsasque, putrefactas & in pus versas liquari. 2. Quia eadem videlicet calida & humida, quæ disponunt ad putrefactionem, disponunt quoque ad suppurationem. 3. Omne pus fætoris particeps, fætor autem putrefactionis proprium. 4. Omnis suppuratio fit in particula inflammata, inflammationis calor p. n. hic autem putredinis. 5. Quia quò magis ad statum & suppurationem perducitur materia, eò magis augetur dolor & calor p. n. & in declinatione reperitur pus. E. dicenda putrefactio, non concoctio. Simile quoq; judicium de materia febrium ferunt.

XVII. Qui

4. m. m. c. 5.

Gal. 1. de
differ. c. 6.

XVII.

Qui his è diametro contradicunt, tales in contrarium adducunt rationes: 1. Si Hippocratis & Galeni auctoritatibus pugnandum, plures reperiri pro coctione, quam putrefactione. 2. Salubrium morborum principium multò deterius, sequentibus temporibus. Ut autem humores coctione mitescunt, & conditionem meliorem recipiunt: ita putrefactione omnia depravantur & ad interitum disponuntur. Ergo coctionem non putrefactionem revera esse, evictum est.

XIIX.

Nonnulli, ut Vallesius, mediâ incedentes viâ, neutri simpliciter adsupulantur parti: sed medium invenientes motum neq; coctionem, neq; putrefactionem esse ajunt, sequentibus defendunt argumentis: 1. Quia possibile est juxta Galenum in corpore inanimi permixtam commutationem effici, & causa, quæ est per naturam, & ea, quæ est præternaturam. Ergo non impossibile dari in corpore motum partim ex principio naturali, qui concoctio, partim præternaturali, qui putrefactio. 2. Quia in generatione puris calor inflammationis quodammodo mixtus ex utrisq; juxta Galeni effatum. 3. Quia unus est specie calor elementaris, ratione diversorum graduum & naturalis & præternaturalis existens, qui in medio constitutus non duas facit actiones: sed unam utriusq; participem. Ergo medio motu materia morbi movetur & partim coquitur, partim putrescit, neutrum autem exquisitè admittendum.

XIX.

Nobis nulla nisi secunda harum arridet sententia, quæ unicâ demonstratione utriusq; opinionis prolixas evertit probationes. Quomodo enim illa actio vel omninò præ-

B

terna-

Hippoc. lib. 2. de morbis popularib9.

Id. de rat. victus in acutis.

Galenus 2. de rat. vict9 in acut. com. 44, & alibi.

Comm:

Aph. 29. s. 2.

Capivaccius in comm.

supra hunc Aphor.

Contravers.

lib. 5. cap. 4.

ternaturalis vel ex parte præternaturalis esse potest, quam purus putus sequitur naturalis effectus, naturæ scilicet liberatio & in integrum restitutio? Nonne quidquid ad naturæ conservationem tendit, naturale est? Illud autem quomodo à præternaturali principio vel aliqua saltem ex parte proveniet? Adde quod absurdum fit, eandem naturæ viam esse ad interitum & salutem; & illud quod per se ad naturæ interitum agit ad ipsius salutem posse conspirare, unico motu & actione.

XX.

Quia itaq; à sola natura & ipsi convenientibus administriculis hæc actio dirigitur, & tota ad naturæ conservationem completur, cujus plenariam destructionem intendit putrefactio, superiorem datam coctionis definitionem observantes, quod *ἡ ἀπὸ τῆς φύσεως καὶ οὐκ ἐξ ἑαυτῆς* sola oriatur coctio, affirmamus ab omni putredine alienissimam puris confectionem, simpliciter coctionem dicendam esse, non quidem propriè strictissimeq; dictam, sed quæ analogicè optimè ad maturationem reduci possit, ad contradicentium rationes responsionem, ne nimium excrescant Theses disputationi reservantes,

XXI.

Ut tandem omnia, quæ ipsius coctionis & eorum quæ coquantur naturam clariùs explicant, ad pleniorum medicinæ cognitionem innotescant, aliqua etiam de modo, quo natura tam alimenta, quàm excrementa coquit, subjungamus, ut Medicus minister naturæ, quæ tam contraria propellendo, quàm similia assumendo sui ipsius sedula est conservatrix, opera naturæ eò rectius observet & imitetur.

Hoc

XXII.

Hoc Axiomatis loco nunc supponimus tenendum :
 Quidquid in corporibus humanis assumptum est, vel per se
 existit, quàm diu naturali & proprio calore continetur &
 regitur, secundum omnes animæ facultates, attractricem,
 retentricem, alteratricem, secretricem & expultricem pro
 iusta proportione & æqualitate dispositum, benè se habe-
 re & naturali constitutioni nihil obesse : sed potius suum
 in corpore exequi officium, sive nutriendo sive impellen-
 do sive exeundo, ut quæ in corpore sunt vel contenta, vel
ἐπιπέτα, vel excrementa : sive alterando sive roborando si-
 ve educendo, utpote medicamenta, quæ sanitatis causa
 assumuntur ; sin verò ob rebelles qualitates à natura mi-
 nus gubernari queat, horum quæ recensuimus, nihil præ-
 stare posse : sed suo motu oberrare viresq; naturales retun-
 dere & opprimere.

XXIII.

Hinc constat, quia quidquid in corpore nostro vel na-
 tum vel exhibitum nostri temperamenti respectu imper-
 fectionem adhuc patitur, sive sit ratione potentiæ nutriti-
 væ, quâ ita naturæ subordinatum est, ut ad actum nutritio-
 nis coctione produci possit, sive ratione contrariæ & mor-
 bificæ qualitatibus, quâ præditum vel coctione reduci vel ad
 expulsionem præparari debet, id quatuor, quarum respe-
 ctu naturali nostræ *κρίσεως* opponi potest, ornatum est, qua-
 litatibus calore, humore, frigore, siccitate ; in his qualita-
 tibus componendis, elaborandis & perficiendis naturalem
 calorem occupatum esse, ut sibi destinato scopo pro mace-
 riæ conditione rectè satisfaciat, quod ita præstat.

B 2

Calor

XXIV.

Calor natus solidis particulis insitus, animæ, cui est servitio, nutu, in omnes materiæ concoquendæ partes se insinuans, eas exquisitè fundit dividitq;, heterogeneis ab homogeneis secretis, siccum quod primum terminationis principium, fundamentum statuens, proportionatum humidum sicco ita miscet, commiscet, temperat & jungit, ut iusta consistentia & temperies calori nostro subdita & utilis, formetur & concinnetur, quo actu frigido simul resistitur, ne calori hoc operis incommodet: tali actione naturæ coquenti ubique usitatâ, finitâ, coctum vel ad nutritionem vel exclusionem dispositum est: ubi notandum in putridis humoribus coquendis, calorem præternaturalem simul revocari & ad naturæ obedientem temperiem reduci.

XXV.

Circa hæc non minus utilis & jucunda quàm controversa moveri solet quæstio, an videlicet omnis concoctio condenset? Hoc affirmant Aristoteles & Galenus; Nos quid sentiamus ex thesibus præcedentibus facile constare arbitramur: Quicquid enim calori nostro perficiendum offertur, illud vel nutritionem vel expulsionem respicit: si illam, tum per se satis patet, omne, quod nutritur, corpus esse, & omne, quo nutritur, partim alimentum, partim excrementum in se complecti: Ergo hinc primò necessarium est, omne quod nutritioni à calore præparatur, prius in minimas dividendum liquandumq; partes, in quantum natura admittit, ut nimirum puri ab impuro rectè possit institui divortium: Hoc postquam factum, quis non intelligit sicci quascunq; particulas resolutas humore hinc inde dispersas diffluere, totumq; tenue & rarum esse?

XXVI.

Ut vero corpus his nutriri possit omnino requiritur, partes

4. Meteor.
cap. 2. Gal.
in Prognosticis.

partes homogeneas & puras reduniri, elaborari & corpori nutriendō subinde mutatas usque ad ultimam perfectio- nem applicari. Quia verò hic siccum determinatum, hu- midum indeterminatum & fluidum exactè comprehendit & terminat, quis ex hoc non colligit, id quod propter inde- finitum, humidum, rarum, & dispersum, coctione, definit sicco magis magisq; concrefcere, colligi & constringi, idq; naturalis balsami beneficio, qui cum spiritibus salinis non exiguam conformitatem obtinet: hoc idem deinde finis causâ necessarium est: Quemadmodum enim nostra se- habet generatio, ita quoq; conservatio; generamur autem ex liquidis, semine videlicet & sanguine, quæ generantis facultatis nativiq; caloris ope crassescunt & in corpus eva- dunt: Ergò liquidis quoq; conservamur & nutrimur, quæ quò magis corpori vicina & conformia reddi debent, eò magis magisque caloris nativi coquendi virtutem experi- untur, & hinc coquendo condensari tam verum quàm ve- rissimum.

XXVII.

Si verò quod alterum est ad expulsionem natura agens disponit, non minus quoq; crassescere, id quod ex- pelli debet vel inde patet: quia natura eo fine excrementa coquit, ut ijs eò facilius dominari, viresq; suas ad expulsio- nem intendere possit: humor verò hinc inde dispersus & fluidus duplici nomine viribus naturæ repugnat: Primo; quia pro ut humor dispositus: ita quoq; virtutem agendi, siquidem omnis actio præsupponit contactum, disponi cer- tum est: si itaq; humor variè & inæqualiter dispositus, na- turæ quoque virtutem variè distractam & turbatam esse, constat, & ita ut virtus unita plus, ita distracta minus valet.

XXIIX.

Altero; Receptum & experienciâ probatum est, quæ

multipliciter & variè disposita hincq; inde dislocata quàm difficilimè unicâ viâ & labore dimoveri: sed quodlibet potius suo cieri motu, ad suum quemq; locum, aliud huc, aliud illuc, aliud celerius, aliud tardius. Hinc apparet humores crudos, qui tali, quali nunc descripsimus ingenio præditi & inæqualiter dispositi sunt, ad æqualitatem & unitatem coquendo redigi & cogi, & consequenter condensari, quo facilius è corpore deturbentur, omninò necessarium esse: quod ipsum quoque natura, quasi de se ipsâ testimonium perhibens loquitur, exemplo ulcerum & tuberculorum, quibus apertis primis diebus ichorosum & saniosum effluit concocta autem materia, pus, quod crassius apparet: idem observandum in excrementis pulmonum, quæ cruda, tenuia, cocta, crassa apparent, sicq; eodem de similibus judicandum modo. In optima itaq; cum Aristotele & Galeno formâ concludimus: Omnia quæ concoquuntur ex tenuioribus crassiora redduntur.

XXIX.

His, multis à nonnullis, quibus minus placent, contradicetur, nos brevitatis gratiâ brevibus respondebimus. Etsi enim, quod contra Vallesium nunc asserimus, Medicus nunquam non debet naturam imitari, quia eundem uterq; respiciunt finem, naturæ nimirum conservationem & sanitatem, quam Medicus naturæ contrariâ ratione neutiquam conservabit: tamen nondum demonstrarunt Avicennistæ, naturam coquendo modò increassare, modò attenuare, & consequenter eodem quoq; Medico procedendum esse modo.

XXX.

Sit enim sanè, pane chylum non crassiolem, chylo
sanguini-

sanguinem tenuiorem, sanguine Spiritum subtiliorem, hæcque consequentibus coctionibus perfici; item urinam crudam aut nimis crassam, aut nimis tenuem utramque coctione corrigi: nihilominus tamen nostra adhuc stat sententia, si modo exactè intelligatur quid illud sit, quod à Medicis coqui pronunciat, nimirum id quod corpus vel nutrire debet, vel à corpore expelli: satisque distinguatur inter coquendorum fusionem seu præparationem & coctionem, quâ naturâ tam in excrementa quàm alimenta agit & occupatur, quod abundè thesibus hujus disputationis 22, 23, 24, & 25 declaratum est.

XXXI.

Neque illud absurdi hæc sententia producit, quod quidam ex ea diducere conantur, naturam unâ eademque operâ simul & semel attenuare & condensare; illud fundendo, hoc coquendo, sicque contrarias unica vice edere operationes; siquidem successivè & in diverso subjecto hic naturæ conatus instituitur; prius enim massam confusam fundit, deinde partes separatas pro cujuslibet indole seorsim coquit.

XXXII.

Neque est quod Valleriola & alij hic metuant, cum Aristotele & Galeno, generaliter de omni coctione condensationem pronunciare, quibusdam, pro ut ipsis videntur, contrarijs exemplis deterriti. Fructus enim multi, inquiunt, quò ad maturitatem magis proveniunt, eò magis mollescent & attenuari videntur, ut cerasa, pruna, poma, ficus, mali punici, foëlia rosarum, quorum Scaliger lib. de Plantis mentionem facit mihi, pag. 433. Addunt insuper, quod Spiritus, qui ex sanguine generantur, sint sanguine multo tenuiores, subtiliores & perfectiores.

*Lib. 1. Loc.
com. 6. 14.*

Nam

XXXIII.

Nam quod fructus attinet (licet de fructibus primario disputatio non sit instituta : tamen quia res nostra plenius his declaratur, haut ineptè eorum conditio apertius explicari potest) manifestum est eos ipsos, quo magis ad maturitatem procedunt, eo magis auferere, indiesq; plures nancisci partes diversas, utpote nucleum, putamina, carnem, cortices, quæ omnes primâ apparitione in unica terrestri particulâ quasi latitant, tempore vero procedente magis magisq; succo affluente perficiuntur, atq; à se invicem distinguuntur & ordinantur: Quis autem non vidit in fructibus maturis cortices, putamina, nucleos multo crassiores & densiores quàm immaturis? cur itaque de carne una fructus parte & rosarum folijs non idem pronunciamus, causam nondum videmus.

XXXIV.

Constat itaq; primæ duritiei in fructibus causam aliam dari nullam, quàm diversarum partium aliquam adhuc confusionem, quas à natura humoris ope distribui, singulisq; naturalem statum ordinemq; tribui oportet, in qua naturæ ultimâ coctione & perfectione singulas partes crassescere & densari certum est, ijs quæ confuse in toto fructu dispersa videbantur, ad cortices & putamina delatis. Eandem quoq; rationem puta in tumoribus externis haberi: illos etenim primò duros & renitentes offendimus, nullam sanè ob aliam causam, nisi quod natura adhuc humores habeat confusos in minori spacio, quos postmodum separatos & coctos in abscessum deponit, quo demùm tumor ad maturitatem adductus mollescere incipit, & apertioni locum relinquit. Hæc si quis accuratè pensitet, haut multum aberit, quin cum Spagyris quibusdam fateatur, ut fructus in arboribus: ita morbos crescere in corporibus.

Spiritus

Severinus
Darius in
Ido.

XXXV.

Spiritus etiam si ex sanguine oriri & generari non dif-
fiteamur; tamen eos ex tota sanguinis massâ, ita, ut omnes
sanguinis partes in naturam spiritus commutentur, ortum
ducere, nemo tam facile nobis persuadebit: Spiritus enim
compositos esse quis audeat inficiari? Si hoc; cur non, ut cæ-
tera composita generantur & illi, ut habeant aliquod fun-
damentum in sicco terreo, quo stabiliuntur? Videamus
ulterius: nonne eius quod simpliciter alicuius est corru-
ptio, contrarium moderatum est generatio & conservatio;
At spirituum dissipatio, & nimia, quâ dissolvuntur, atte-
nuatio, simpliciter proprieq; spirituum est corruptio, ut in
febris diarijs, inflammationibus, alijsq; affectibus con-
spicuum. Ergo mediocris condensatio spirituum & ge-
neratio & conservatio. Pro certo itaque habendum spi-
ritus ex tenuissimis sanguinis generari partibus, quæ si à
natura apprehenduntur, in unum quasi colliguntur, & con-
tinuitatis officio continentur, spirituum naturam induunt:
si verò resolutæ sibi ipsis relinquuntur, dissipantur & in au-
ras abeunt, fitq; magis spirituum corruptio, quàm genera-
tio, quod demonstrandum erat.

XXXVI.

Hactenus quæ & qualia *πένονα*, & quæ circa ea confi-
derantur: sequuntur quæ Hippocrati dicuntur *ώμα*, quæ il-
lis opponuntur ut contraria & suorum contrariorum per-
fectâ cognitione facile innotescunt.

XXXVII.

Variè quidem cruditatis vocabulum à Medicis acci-
pitur: verum hoc loco juxta sensum Hippocratis & Gale-
ni cruditas propriè est illorum humorum, qui quidem à

C

natu.

natura elaborari possunt: sed nondum perfectè elaborati sunt, & quibusdam vitiosis ac perniciosis qualitatibus naturæ resistunt, quibus nondum domitis minùs rectè regi & ad optatum finem exornari queunt.

XXXVIII.

Quemadmodum itaq; diversa utriusque humoris est conditio: ita quoq; diversimodè Hippocrates illos tractare jubet, unum purgandum movendumq; præcipit; alterum minimè. Quæ concocta sunt non est quod diutius moretur Medicus, quin statim purget vel moveat, id est, per lotium, sudorem vel aliter educat, seu ulterius ad evacuationem attenuando præparet: eo enim pacto omnia juxta naturæ convenientè peraguntur ordinem, & humores non solum medicamento trahenti facilè dimittuntur, verùm etiam ab ipsa naturâ moventur & expelluntur.

XXXIX.

Cruda verò si purgare & movere tentaveris, non solum nihil promovebis: sed omnia conturbans in deterius etiam præcipitabis. Quemadmodum enim decenti naturæ ordine, excretiones maturorum conferunt & facilè feruntur ab ægris; ita cruda si irritaveris revera intestina movebis bella, & ex uno malo geminum conficies, hocq; ideò quia natura non in unum cum Medico conspirat finem: sed potius illud, quod medicamentum attrahit, illa retinere magisq; coquere conatur, siq; medicamentum vehementius, duplici quasi hoste oppugnatur, tam morbo, quam medicamento, quod utile cum inutili turbat & confundit.

XL.

Ex ejusmodi verò confusione inordinatâ primò corporis oriuntur liquefactiones, spirituum dissipationes, viarumq; obstructiones, unde consequenter tormina, vertigines,

nes,

nes, lypothymia, convulsiones, sudores cum syncope con-
iuncti, & varij cruciatus alij, quæ omnia in tali statu purga-
tionem dehortantur, & ne in principio quidem admittunt,
quo tamen alibi Hippocrates ea, quæ movenda sunt, maxi-
mè movere iussit, ob virium constantiam.

*Sect. 1.
Aph. 24.
Sect. 2.
Aph. 29.*

XL I.

Quid itaq; cum eiusmodi crudis agendum est Medi-
co? si natura satis apparet fortis, morboq; evincendo suf-
ficiens, materia illi relinquenda, Medico naturæ opus dun-
taxat aspectante & nihil agendo juxta Hippocratem utile
remedium administrante: si verò naturam ex parte defice-
re senserit, suum erit titubanti in subsidium accedere, vi-
resq; addere, quibus fortius ea, quæ morbifica, expugnare
queat, quod duplici potest fieri ratione.

XL II.

Prima, quâ calor natus fovetur & augetur, quod in
externis, emplasticis, spiracula cutis obstruendo, partemq;
moderatè calefaciendo calorem cohibentibus ne trans-
spiret, sed in unum se ipsum colligat & corroboret, perfici-
tur: internis autem, ubi emplastica propter situm loco-
rum affectorum non admittuntur, utimur quiete, somno,
alimentis & medicamentis spiritus reficientibus & natu-
ram confortantibus, pro ut ipse Galenus fatetur, naturam
usu pirorum roboratam, aliquando malum exclusisse.

*1. de ali-
ment. fa-
cult.*

XL III.

Alterâ est, quâ Medicus impedimenta coctrici fa-
cultati repugnantia è medio tollit, quod tot fit instrumen-
tis, quot sunt adversi repugnandi modi, utpote sunt quan-
titas & qualitas, hæc vel prima vel secunda: hinc
sequitur nimis calida refrigeranda, frigida calefacien-
da, humida siccanda, sicca humectanda, crassa attenuanda,

C 2

tenuia

tenuia incrassanda, viscida incidenda, nimis copiosa minuenda, quibus rectè perceptis & cum humorum peccantium constitutione ritè collatis, facile cuius patebit, quo pacto naturæ, impedimenta contraria tollendo, ad cuiuslibet humoris concoctionem succurrendum sit.

XLIV.

Dubia, quæ hic occurrunt, nunc enodanda. Primum circa hæc quæri solet, quia diximus, non secus ac ceteræ qualitates, naturam impediens, contrarijs debellantur: ita quoque copiosos humores contrariâ actione minuendos esse, an hoc vulgariter Medicis minorantibus dictis, id est electivè purgantibus minori dosi exhibitis exequi liceat, præsertim cum Hippocrates idem suadere videatur, quando per initia evacuare jubet, ut minore factâ materiâ, reliquum facilius vincat natura?

Sect. 2. Aph.
29.

XLV.

His breviter respondemus quod sentimus, omniaque medicamenta electivè purgantia, quacunq; dosi, cum Capivaccio, respectu materiæ crudæ, simpliciter rejicimus, hac ratione ducti, quod nulli crudi humores etiam minimâ quantitate, sine naturæ incommodo & molestiâ, educi possint, cujus rationes & auctoritates sufficientes extant apud Capivaccium, ad quem lectorem remittimus: Hippocratis auctoritati respondemus, nisi materia vel furiosa, vel ex parte cocta, loco purgantium, lenientia ad deonerandas primas vias sufficere, vel venæ sectionem adhiberi posse, ita tamen utrumque tractandum, ne crudi moveantur humores, qui si nimis copiosi potius per vices coquendi, & ut loquuntur, per ἐπιχειρᾶσιν evacuandi.

Alter

XLVI.

Altera controversia movetur de bile, quomodo illa ad evacuationem præparanda sit, & cum supra dixerimus crassa attenuanda, tenuia increffanda, num bilis, quæ tenuis increffanda sit, an verò, quod nonnullis placuit, ulterius quoque attenuanda? cui quæstioni distinctione, quæ est inter præparationem, quæ est ante coctionem, & quæ est post coctionem, facile satis fiet, respondendo nimirum, si propter nimiam acrimoniam & tenuitatem naturæ coquenti bilis refragatur, qualitatibus illis perniciosis, omninò, contrarijs naturæ accommodatis, occurrendum esse, nimiamq; acrimoniam retundendam, tenuitatemq; quo citius naturæ viribus subjiciatur cohibendam: cocta verò bilis nulla præparatoria attenuatione vel increffatione ulterius indiget, quemadmodum crassi & viscidi, quæ post debitam coctionem, ad commodiorem evacuationem, ulterius quoque arte præparandi, attenuandi & incidendi, quam præparationem Medici secundam dicere consueverunt.

XLVII.

Hactenus de crudis satis diximus; sequuntur furentes seu turgentes. Dicuntur verò humores turgere & furere, quicunq; vago motu hinc inde in corpore transcurrunt atque jactantur, certoq; loco figi & consistere nesciunt, non secus ac bruta seminis turgentis œstro percita, furere quasi conspiciuntur, suntq; calidissimi, tenues, mordaces acrimoniam stimulantem à mediocribus humoribus planè alieni, ut, etsi à natura aliquâ ex parte continentur: ulterius tamen elaborari minimè possint, ideoque omnibus partibus quasi exosi & nimis molesti ab omnib. expelluntur, hincq; inde disjiciuntur, ut ne ad momentum quidem quiescant.

XLVIII.

Hi propriissimè & primariò turgere dicuntur, ad quos

postmodum referuntur omnes, qui in certa aliqua parte, nondum perfectè fixi sunt, licet determinatè ad aliquam partem ferantur, modò ita, ut ad evacuandum habiles sint, atq; ad patentes vias præsertim alvum inclinent, suamque exeundi promptitudinem ostendant.

XLIX.

Ejusmodi turgentes furentesq; humores, statim in principio purgare & movere præcipit, quod mora in his tam sit periculosa, quàm inutilis. Si enim ejusmodi furens turgensq; materia non statim è corpore ejiciatur, metendum est, ne irruat in partem principem, repentinum malum excitet, ægrumq; omninò jugulet, iccirco naturæ medicamento quasi manus porrigenda, quâ noxium hospitem, quem per se etiam exire paratum facilè dimittit, per adæquatum locum educat. His quoq; ratio dicta est, ob quam non solum propriissimè turgentes: verùm etiam qui secundariò tales dicuntur, primis diebus purgandi movendiq; veniant.

L.

Postremò notat Hippocrates rarò humores turgere, tum quod tales maximum calorem efficientè, omnimodamq; à temperatis humoribus separationem requirant, cum etiam, quod rarò contingat, ejusmodi exactam separationem sine feбри posse fieri, ut statim in initio turgent. Deinde sedulò hic quoq; cavendum est, ne quid obstet, quod turgentium quoq; humorum purgationem, ob majus secuturum incommodum prohibere valeat.

LI.

Qui itaq; humores purgandi, qui statim in initio, qui minimè diximus. Sed quid de malignis, venenatis & pestilentibus statuendum: num illi quoq;, ne cor occupent, statim expurgandi? Respondemus: Licet non abs re sit, experientiam aliquando comprobasse, vomitiones, alviq; dejectiones

dejectiones

dejectiones copiosas non omninò in pestilentibus malignisq; febribus, sine commodo evenisse: sed multa humorum saburra evocata, malignitatem simul interdum defuisse: tamen quia non semper eventus satis felix respondet, tutius arbitramur venenum alexipharmaco oppugnare, hoc enim Spiritus & cor dum venenum è corpore tradit, simul confortat, purgationes non rarò sine fructu abeuntes, cor & Spiritus exsolvunt, quapropter id, quot tutius, hîc potius eligendum.

LII.

Tandè disputationē hac quæstione finire placuit: num medicamenta chymica aliquid ponderis in humorum præparatione & expurgatione habeant? Et respondemus omninò. Si enim bilis calor, tenuitas & acrimonia corrigenda, si humorum putredo arcenda, si pituita crassa & tenax incidenda & à putredine cohibenda, si viæ obstructæ referandæ, en tibi Spiritus vitrioli correctus, Spiritus salis & Sulphuris, qui acciditate & puritate suâ ex probatorum auctorum experienciâ in utriusq; humoris præparatione multum præstabunt. Si Melancholia peccat, sit tibi Spiritus terebinthinæ, extractum chalybis, quod haut ignobiles Practici multis alijs prætulere. His adde sive vegetabilia sive mineralia præparantia & purgantia, quæ Chymico more rectè præparata, & ab impedimentis liberata, quantum præstent, usus huc usq; satis edocuit & edocet.

LIII.

Non verò propterea Chymia suspecta sit, quod partes medicamentorū simpliciores separet, Medicus autem non rarò totius viribus indigeat, quæ separatione dissolvuntur, quia eadē arte, quâ Chymicus separat, vicissim conjungit, nullius nisi inanium excrementorū jacturā faciens, quibus,
qui vi-

qui vires inesse putant, illis vel mortui vivere videntur: nec obijciēs Chymica omnia destillatione fieri tenuiora, viresq; eorum dissolvi, quia non omnia usq; ad aqueam tenuitatem procedunt, & doctus Chymicus dissolutionem cavere novit; adde quod multa sine destillatione Chymicè parari queant.

LIV.

Non autem multorum audaculorum jaçantia his patrocinaur, quorum arrogantiam & audaciam tam novimus, quàm odimus, quorumq; stulticiam vel ipse eventus tandem detegit, cum Chymico titulo superciliosè exornati, nescimus quidnam vel in extremis morbis præstare promittant, verâ autem dogmaticorum methodo destituti, ipsimet inscitiam suam produnt, seq; ridendos aliis exhibent: Cum enim dogmaticorum præcepta præ se contemnunt, evenit ut medicamenta, quæ aliàs Deorum manus sunt appellata, si quæ fortè possident, ipsis perinde sint ac si sceptrum in manu furiosi & legem & rempublicam ignorantis. Nemo itaq; sibi persuadeat se medicamentorum farragine Medicum evasisse.

Τῶν ἰατρῶν δεξιὰ τῶν δόξαν.

VVD 17

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

